

**O‘ZBEKISTON SHAHARLARIDA ATMOSFERA HAVOSINING
GIGIYENIK HOLATI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.**

Faridova Dinora Ruslanovna

Urganch davlat tibbiyot instituti 2-kurs talabasi

Tajiboyeva Ma`mura Rashidovna

Urganch davlat tibbiyot instituti Jamoat salomatligi va umumiy gigiyena
kafedrası asissenti

Kirish

O‘zbekiston sanoati, transporti va aholisi sonining ortishi bilan atmosfera havosining gigiyenik holati dolzarb muammolardan biriga aylandi. Bugungi kunda yirik shaharlar, xususan Toshkent, Farg‘ona, Angren, Olmaliq va Navoiyda havo sifatining yomonlashuvi ko‘plab sog‘liq muammolariga sabab bo‘layotgani kuzatilmogda. Atmosfera havosining ifloslanishi faqat ekologik muammo emas, balki ijtimoiy va tibbiy tahdid sifatida ham baholanadi, chunki havoda yig‘ilayotgan zararli moddalarning inson salomatligiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta‘sir mavjud.

Tadqiqot maqsadi

Mazkur tadqiqotning maqsadi — O‘zbekistonning yirik urbanizatsiyalashgan hududlarida atmosfera havosining gigiyenik holatini tahlil qilish, asosiy ifloslantiruvchi omillarni aniqlash hamda aholining sog‘ligiga ta‘sirini baholashdir. Shu asosda, mavjud muammolarga qarshi kurashish va profilaktika choralarini ishlab chiqish nazarda tutiladi.

Materiallar va usullar

Tadqiqot jarayonida O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi hamda Sog‘liqni saqlash vazirligining 2020–2024-yillarga oid statistik ma‘lumotlaridan foydalanildi. Atmosfera havosi ifloslanishining asosiy ko‘rsatkichlari sifatida chang zarralari (PM2.5 va PM10), azot dioksidi (NO₂), oltingugurt dioksidi (SO₂), uglerod oksidi (CO) va formaldegid konsentratsiyalari o‘rganildi. Ma‘lumotlar tahlil qilinib, sanitariya-me‘yoriy chegaralar bilan solishtirildi. Shu bilan birga, aholining nafas yo‘llari kasalliklari bo‘yicha shifoxonalarga murojaat qilish statistikasi ham ko‘rib chiqildi.

Tadqiqot natijalari

Tahlil natijalariga ko‘ra, Toshkent shahrida PM2.5 zarrachalarining o‘rtacha yillik konsentratsiyasi 2023 yilda 38 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ni tashkil etgan bo‘lib, bu Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) tavsiya qilgan me‘yordan 2,5 baravar yuqori ekani aniqlandi. Shuningdek, Angren va Olmaliq kabi sanoat markazlarida oltingugurt dioksidi va azot dioksidi darajasi me‘yoriy ko‘rsatkichlardan ancha yuqori bo‘lib, bu hududlarda astma, bronxit va yurak-qon tomir kasalliklarining

ko‘payishiga sabab bo‘lmoqda. Aholi orasida nafas olish bilan bog‘liq kasalliklar soni so‘nggi 5 yilda 18 foizga oshgan. Atmosfera havosining sifatsizligi ayniqsa bolalar va keksa yoshdagilar orasida jiddiy sog‘liq muammolarini keltirib chiqarmoqda.

Xulosa

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O‘zbekiston shaharlarida atmosfera havosining gigiyenik holatini yaxshilash uchun bir nechta dolzarb choralarni amalga oshirish zarur. Avvalo, ekologik monitoring tizimini takomillashtirish, sanoat chiqindilarini kamaytirish, jamoat transportini ekologik toza variantlarga almashtirish va aholini havo sifati haqida xabardor qilish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar olib borilishi lozim. Havo ifloslanishini nazorat qilish va kamaytirish sog‘lom jamiyat va barqaror ekologik muhit uchun zaruriy shart hisoblanadi. Shu asosda, gigiyenik me‘yorlarga asoslangan tizimli yondashuv atmosferani saqlab qolish va jamoat salomatligini himoya qilishda asosiy rol o‘ynaydi.